

УДК 371.3:372.881.111.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/30.212625>

Юлія ЮЛІНЕЦЬКА,

orcid.org/0000-0002-4357-5811

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов № 1

Національного університету «Одеська юридична академія»
(Одеса, Україна) *yulinetska@onua.edu.ua*

Оксана БАБІЙ,

orcid.org/0000-0002-0375-7450

старший викладач кафедри іноземних мов № 1

Національного університету «Одеська юридична академія»
(Одеса, Україна) *babiy_oksana@onua.edu.ua*

SOFT SKILLS ЯК ІНТЕГРАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ У ЗВО: СУЧАСНИЙ ФОРМАТ

У постійно мінливому глобальному середовищі оволодіння універсальними навичками (англ. *soft skills*), такими як адаптивність, креативність, здатність переконувати, комунікація і співпраця, емоційний інтелект, стає необхідною умовою ефективною та успішною роботи сучасного фахівця. Аналіз вітчизняних і зарубіжних досліджень, даних «Атласу нових професій», нормативно-правових документів, навчально-методичних матеріалів дає змогу охарактеризувати поняття *soft skills* і репрезентувати їх пріоритетність (відповідно до визначення професійної мережі LinkedIn).

Становлення нової освітньої парадигми, зокрема в умовах цифровізації освітніх технологій для всіх складників освіти, спонукає оновлення форм і методів організації освітніх процесів. Тому розгляд питання розвитку *soft skills* здобувачів під час їх навчання у закладі вищої освіти є надзвичайно актуальним.

Метою дослідження є аналіз стану навчання універсальних навичок у рамках освітньої програми ЗВО України та дослідження перспектив їх ефективного розвитку як інтегральної частини іншомовної підготовки майбутніх юристів.

Дослідження дало можливість виявити, по-перше, *soft skills*, з урахуванням яких нині відбувається іншомовна підготовка юристів; по-друге, універсальні навички, які виявляються найважливішими для ефективного орієнтування у професійній діяльності, а також визначити нові підходи до організації навчання мови з метою кращої підготовки майбутніх фахівців. Основну увагу акцентовано на ролі навчальних методів у розвитку універсальних навичок здобувачів під час навчання англійської мови у закладі вищої освіти, а саме: методу виконання завдань (репродуктивних, творчих, проблемних, власне дослідницьких), методу дискусії або обговорення в групах, методу створення усної презентації.

Зроблено висновок про те, що впровадження дистанційної освіти як технології пропонує нові види навчальних методів, інтегровані в курс іншомовної підготовки, мотивують здобувачів до розвитку таких універсальних навичок, як комунікація, критичне мислення, адаптивність, здатність переконувати, креативність, емоційний інтелект, здатність до співпраці, що необхідно для стійкого особистісного розвитку та ефективного участі юристів у професійній комунікації.

Ключові слова: англійська мова, професійна іншомовна підготовка, інтегральний компонент, *soft skills*, універсальні навички, заклад вищої освіти, майбутній юрист.

Yuliya YULINETSKA,

orcid.org/0000-0002-4357-5811

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Foreign Languages № 1
National University «Odesa Academy of Law»
(Odesa, Ukraine) *yulinetska@onua.edu.ua*

Oksana BABII,

orcid.org/0000-0002-0375-7450

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages № 1
National University «Odesa Academy of Law»
(Odesa, Ukraine) *babiy_oksana@onua.edu.ua*

SOFT SKILLS AS AN INTEGRAL PART OF THE UNIVERSITY ESP PROGRAM FOR LAW STUDENTS: MODERN FORMAT

Global environment is changing rapidly so what is the most needed for effective and successful work of a modern professional is mastering soft skills, such as adaptability, creativity, persuasion, collaboration, and emotional intelligence.

Analysis of the domestic and foreign research, data from the "Atlas of New Professions", legal documents, and teaching materials allows defining the concept of soft skills and representing their priority (according to the professional network LinkedIn report).

New educational paradigm integrating the digital technologies encourages the renewal of learning styles, forms and methods of organizing educational processes. Therefore, the development of the mentioned soft skills with the students is an important consideration for inclusion in the University studies.

The purpose of the present article is to analyze the state of soft skills training within the educational program of the Ukrainian University and to study the prospects of their effective development as an integral part of the English for Specific Purposes program for law students.

The study made it possible to examine the soft skills which currently hold relevance in the University ESP program; the soft skills which affect every aspect of the future career as well as identify the new format approaches to the English language training to build the in-demand soft skills. Emphasis is placed on the role of current teaching methods in the development of soft skills with the students during their University studies, namely the method of performing tasks (reproductive, creative, problem-solving, research), the method of discussion, and the method of creating oral presentation.

It is concluded that due to the introduction of distance education as a technology, proposed teaching methods integrated into the ESP program, students are motivated to develop such soft skills as communication, critical thinking, adaptability, creativity, persuasion, collaboration, and emotional intelligence which is necessary for sustainable personal development and effective participation of lawyers in intercultural communication.

Key words: English language, ESP program, soft skills, integral part, University, law student.

У XXI століття неграмотні не ті, хто не вміє читати і писати, а ті, хто не може вчитися, а ще – забувати те, чого навчився, й перучуватися.

Елвін Тоффлер

Постановка проблеми. Зміни стратегічних цілей вищої освіти, зумовлені процесами глобалізації, перехід до її гуманістичної моделі, трансформація режиму карантину у світі, становлення нової освітньої парадигми спонукають оновлення форм і методів організації освітніх процесів.

Змінюються вимоги до професійних компетенцій сучасних випускників вишів. За даними «Атласу нових професій», оволодіння універсальними навичками, іноді «соціальними навичками», «навичками успішності», «м'якими навичками» (англ. soft skills), такими як системне мислення, володіння кількома іноземними мовами, вміння керувати проектами і процесами, стають необхідною умовою ефективної та успішної роботи сучасного фахівця (Лукша та ін., 2016).

Вимоги інтеграції у світовий освітній простір відображено в Національній доктрині розвитку освіти України та в Матеріалах до роботи над проектом Стратегій розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 рр., які орієнтують на «забезпечення особистісного розвитку людини» і «навчання шляхів самореалізації потенціалу особистості», що має відбуватися з урахуванням набуття як фундаментальних навичок (англ. hard skills), так і універсальних (Про нац. стратег. розв. освіти, 2013: 3; Матер. до работ. над проектом, 2020: 3).

Формування нової парадигми освіти за відомими зразками механізмів отримання необхідних знань та перспективних навичок неможливе, особливо враховуючи впровадження надзвичайного дистанційного навчання (англ. emergency remote

instructing) в умовах кризи COVID-19 та ймовірності ефективної онлайн-освіти (англ. well-planned online education) у закладах вищої освіти України.

Аналіз досліджень. Існують різні визначення самого поняття універсальних навичок. Дж. Хекман і Т. Кауц визначають soft skills як «особистісні риси, цілі, мотивацію та вподобання, які є важливими на ринку праці» (Heskman, Kautz, 2012: 451). Н. Бхатнагар і М. Бхатнагар співвідносять їх із міжособистісною комунікацією (Bhatnagar, Bhatnagar, 2012: 3). Деякі дослідники розглядають soft skills як здібності людини вибрати у певній комунікативній ситуації належний реєстр і пов'язують їх із лінгвістичним контекстом (Ramesh, Ramesh, 2010: 4).

У Методичних рекомендаціях Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми від 2019 р. зазначено, що універсальними вважаються «навички комунікації, лідерство, здатність брати на себе відповідальність і працювати в критичних умовах, вміння полагоджувати конфлікти, працювати в команді, управляти своїм часом, розуміння важливості дедлайнів, здатність логічно і системно мислити, креативність», а також наголошено, що набуття soft skills здобувачами має відповідати «заявленим цілям програми» (Метод. рекоменд., 2019: 3).

Важливість і засоби формування універсальних навичок є нагальним питанням для обговорення на науково-методичних семінарах, які проводять

на базі українських вишів. О. Сошко, А. Карапетян аналізують механізми розвитку і оцінювання soft skills у здобувачів немовних спеціальностей у процесі навчання іноземної мови. Серед зарубіжних науковців, які надають практичний досвід інтегрування soft skills у викладання англійської мови і пропонують моделі викладання англійської як іноземної, що сприяють формуванню універсальних навичок, – Е. Тевдовська, А. Аббас, Д. Кис-Дргаз.

Дослідженню soft skills, які мають суттєвий вплив на ефективність роботи майбутніх фахівців, в українських навчальних закладах почали приділяти увагу відносно недавно, тому питання розвитку універсальних навичок здобувачів під час навчання англійської мови в університеті, особливо з урахуванням незапланованих змін в освітньому процесі, є надзвичайно актуальним.

Мета статті – аналіз стану навчання універсальних навичок у рамках програми курсу іноземної мови у ЗВО України (на прикладі НУ «ОЮА»), дослідження перспектив їх ефективного розвитку як інтегральної частини іншомовної підготовки майбутніх юристів.

Для реалізації поставленої мети використано теоретичний (аналіз психолого-педагогічної, філологічної літератури, нормативної документації) та емпіричний (анкетування, педагогічне спостереження) методи.

Виклад основного матеріалу. Виклики сьогодення розставляють нові пріоритети щодо актуальності універсальних навичок для спеціалістів і роботодавців. У 2020 р. професійна соціальна мережа LinkedIn виявляє принципове значення таких soft skills, як адаптивність, емоційний інтелект, креативність, здатність переконувати, ефективна співпраця (2020 Workplace Learning Report, 2020).

Затребуваність soft skills стає все більшою, і все менш актуальними стають вузькопрофесійні hard skills. Особливого значення такий підхід набуває сьогодні, коли криза COVID-19 змусила університети максимально швидко трансформувати весь навчальний процес та перевести його в онлайн-режим. Отже, постає суттєва необхідність мотивувати здобувачів на набуття навичок адаптації, самоосвіти, критичного мислення, ефективної комунікації в критичних умовах.

У другому семестрі 2019/2020 навчального року для аналізу сучасного стану і визначення можливих перспектив розвитку soft skills у процесі іншомовної підготовки майбутніх юристів було проведено опитування серед 513 здобувачів Національного університету «Одеська юридична академія».

Результати опитування показали, що 57% респондентів розуміють поняття soft skills. Приблизно такий самий відсоток респондентів (53%) зазначили, що методи викладання дисципліни сприяють формуванню ціннісного світу їхньої особистості.

На запитання щодо важливих навичок для взаємодії з майбутнім професійним середовищем учасники опитування серед основних зазначили вміння будувати аргументацію, публічний виступ, уміння вести переговори і приймати рішення, управління конфліктами і професійну етику.

Це безпосередньо корелює з даними відповідей про методи навчання універсальних навичок у процесі іншомовної підготовки, де більшість вибрала дискусію, письмовий правовий аналіз, вивчення кейсів, що викликають найбільший інтерес і дають найбільший результат.

Між тим аналіз результатів опитування вказує на недостатній рівень сформованості універсальних навичок, що виявилось в неготовності до реалізації вимог сьогодення, з якими зіткнулися здобувачі вищої освіти, а саме: спроможності до адаптації, креативності, демонстрації навичок емоційного інтелекту, розуміння специфіки міжособистісних відносин і комунікації.

Розвитку універсальних навичок під час іншомовної підготовки у новому форматі сприяє інтеграція дистанційного навчання як освітньої технології і спеціально сформованих завдань. Їх використання передбачає створення належного фону взаємодії учасників освітнього процесу, моделювання контексту майбутньої професійної діяльності, формування мотивації до процесу навчання англійської мови.

Навчання іноземної мови формує лінгвістичну компетентність майбутнього юриста і має комунікативну спрямованість, що безпосередньо пов'язано з аргументацією, ефективним слуханням, проведенням презентацій, самопрезентацією, публічними виступами, командною роботою, клієнтоорієнтованістю.

Колективом кафедри іноземних мов № 1 Національного університету «Одеська юридична академія» в рамках курсу «Основи академічного письма англійською мовою» рекомендовано віддавати перевагу таким формам роботи, які дають змогу майбутнім юристам дискутувати, реалізовувати групові проєкти, розвивати навички самопрезентації, аргументації, критичного мислення, при цьому збалансовано поєднувати аудиторне і дистанційне навчання завдяки засобам інформаційно-комунікаційних технологій (Prezi, Google forms, Google Classroom, Google Meet, Zoom).

Розвиток відповідних універсальних навичок як інтегрального компоненту мовного курсу втілено через метод виконання завдань (репродуктивних, творчих, проблемних, власне дослідницьких), наприклад:

Завдання 1. Прочитайте рекомендовану літературу і занотуйте, що потребує/не потребує цитування. Складіть список питань і варіанти відповідей для опитування здобувачів щодо академічної доброчесності. Проведіть опитування (Google forms) у межах дослідження студентського рівня академічної доброчесності.

Оформіть результати у вигляді есе, користуючись способами і моделями структурно-мовної організації академічного тексту.

Для проведення вищезазначеного дослідження здобувачам запропоновано використовувати Google forms, інструмент для створення електронних анкет, збору, узагальнення та аналізу інформації. Для надання коментарів і оцінювання письмових робіт здобувачів організовано роботу на інтерактивній платформі Google Classroom.

Такий вид завдання розвиває у здобувачів навички критичного мислення, організації спілкування у групі, позитивно впливає на розвиток емоційного інтелекту (надання колегіальної оцінки есе, усвідомлення власного прогресу), вміння ефективно розподілити час і спонукає до оволодіння технікою наведення аргументів.

Інший метод навчання, де мова є інструментом досягнення певних цілей, – метод дискусії або обговорення в групах.

Завдання представлені у вигляді метафор або цитат, які заохочують до роздумів, що, безумовно, надає поле для інтерпретації та дискусії, наприклад:

Рис. 1. Приклад завдання

Завдання 2. Прочитайте цитату. Використовуючи метод «мозкового штурму», визначте проблему, проведіть накопичення ідей, згрупуйте пропозиції, обговоріть їх. Визначте оригінальну та оптимальну ідею для розв'язання проблеми.

Сформулюйте чітку і містку відповідь і напишіть тези про те, як важливо планувати свій час.

У новому форматі здобувачі мають змогу проводити обговорення у парах і дискусії у малих групах із використанням сесійних залів (англ. breakout rooms) комунікаційної платформи Zoom, що, безперечно, вчить адаптуватися до нових форм спілкування, стимулює критичне мислення, формує креативний підхід до практичного використання набутих знань.

Навик публічного виступу – один із базових у професійній діяльності юриста, розвиток якого репрезентовано через метод створення усної презентації. Наприклад:

Завдання 3. Користуючись моделлю оцінювання базової академічної презентації, здійсніть аналіз усіх структурних елементів пропонованого публічного виступу. Оформіть результати у вигляді рецензії.

На засіданнях проблемної групи кафедри здобувачі обговорюють та опрацьовують власні наукові доповіді. Результатом роботи є виступи майбутніх фахівців на наукових конференціях англійською мовою. Для презентації своїх ідей здобувачі використовують сервіс Google Meet від G Suite, де функція автоматичних субтитрів для читання вимовлених учасниками слів, з одного боку, сприяє ефективному слуханню, а з іншого – змушує доповідача приділяти більше уваги фонетичним навичкам. Ціль і завдання проблемної групи охоплюють удосконалення мовних навичок, а також розвиток емоційного інтелекту (стійкість до стресових ситуацій), креативних здібностей, опанування навичок самопрезентації, ефективного слухання, аргументації, публічного виступу.

Висновки. Напрацювання soft skills для здобувачів – об'єктивна вимога ринку праці. Заклади вищої освіти у світлі ширшої автономії та ймовірності ефективного онлайн-навчання мають реагувати на вимоги нової парадигми освіти в частині формування компетентного набору освітніх програм, що сприятиме охопленню всього спектру soft skills, не надто навантажуючи знаннями дисциплін, що формують hard skills.

Дослідження дало можливість визначити: soft skills, з урахуванням яких сьогодні відбувається іншомовна підготовка юристів; універсальні навички, які виявляються найважливішими для ефективного орієнтування в професійній діяльності; нові підходи до організації навчання мови з метою кращої підготовки майбутніх фахівців.

Основну увагу акцентовано на ролі навчальних методів у розвитку універсальних навичок

здобувачів під час навчання англійської мови у закладі вищої освіти, а саме: методу виконання завдань (репродуктивних, творчих, проблемних, власне дослідницьких), методу дискусії або обговорення в групах, методу створення усної презентації, що сприяє навчанню здобувачів як використання належних мовних засобів і реєстру комунікації, так і принципів академічної культури та письма, технологій генерації й організації ідей, мистецтва презентації.

Зроблено висновок про те, що впровадження дистанційної освіти як технології пропонувані види навчальних методів, інтегровані в курс іншомовної підготовки, мотивують здобувачів до розвитку таких універсальних навичок, як комунікація, критичне мислення, адаптивність, здатність переконувати, креативність, емоційний інтелект, здатність до співпраці, що необхідно для стійкого особистісного розвитку та ефективної участі юристів у міжкультурній професійній комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Капінус О. Л., Гроза І. М. Основи академічного письма англійською мовою : навчальний посібник / за заг. ред. Ю. В. Юлінецької. Одеса : Гельветика, 2018. 212 с.
2. Карапетян А. О. Аналіз SWOT як інструмент оцінювання та розвитку soft skills студентів немовних спеціальностей у процесі навчання іноземної мови. Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. 2017. № 135. С. 102–112.
3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2017_135_16.
4. Атлас нових професій / П. Лукша та ін. URL: <http://profatlas.com.ua> (дата звернення: 15.05.2020).
5. Методичні рекомендації для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми : Рішення Нац. агентства України із забезпечення якості вищої освіти від 29.08.2019 № 9. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/.pdf> (дата звернення: 22.05.2020).
6. Матеріали до роботи над проектом Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/materialy-dlja-roboty-nad-proyektom-stratehiyi-rozvytku-vo-2020-06.pdf> (дата звернення: 11.06.2020).
7. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013.
8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 15.05.2020).
9. Сошко О. On the issue of soft skills formation in the process of teaching foreign languages. Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті : тези доп. міжвуз. наук.-метод. сем., м. Київ, 21 лютого 2020 р. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 74–78. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/f5e21f8f44b196951d084e7e586ab122.pdf>.
10. Abbas A. Integrating the English language teaching and learning process with soft skills. International Conference on Education and Language (ICEL). Indonesia : Bandar Lampung University, 2013. P. 356–371.
11. Bhatnagar N., Bhatnagar M. Effective Communication and Soft Skills, Strategies for Success. London : Pearson, 2012. 448 p.
12. Heckman J., Kautz T. Hard Evidence on Soft Skills. Labour Economics 19, Elsevier. 2012. Vol. 19(4). P. 451–464.
13. Joanna KicDrgas. Development of soft skills as a part of an LSP course, e-mentor. 2018. P. 27–36. URL: <http://dx.doi.org/10.15219/em74.1349>.
14. Tevdovska E. Integrating Soft Skills in Higher Education and the EFL Classroom: knowledge beyond language learning. SEEU Review. 2015. Vol. 11(2). P. 97–108. URL: <https://content.sciendo.com/view/journals/seeur/11/2/seeur.11.issue-2.xml>.
15. Ramesh G., Ramesh M. The ACE of Soft Skills: Attitude, Communication and Etiquette for Success. New Delphi : Dorling Kindersley. 2010. 472 p.
16. 2020 Workplace Learning Report. URL: <https://learning.linkedin.com/resources/workplace-learning-report>.

REFERENCES

1. Kapinus O. L., Hroza I. M. Osnovy akademichnoho pysma anhliyskoyu movoyu : navch. posib. [Fundamentals of academic writing in English: textbook /edited by Yu. V. Yulinetska. Odessa : Helvetica Publishing House, 2018. 212 p. [in English].
2. Karapetyan A. Analiz SWOT yak instrument otsinyuvannya ta rozvytku “soft skills” studentiv nemovnykh spetsialnostey u protsesi navchannya inozemnoyi movy [SWOT analysis as a tool for assessing and developing “soft skills” of students of non-language specialties in the process of learning a foreign language]. 2017. Issue 135. P. 102–112 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2017_135_16 [in Ukrainian].
3. Luksha P., Pyeskov D., Luksha K., Sudakov D., Korichin D. Atlas Novykh profesiy. [Atlas of new professions]. URL: 15.05.2020 from <http://profatlas.com.ua> [in Ukrainian].
4. Metodychni rekomendatsiyi dlya ekspertiv Natsionalnoho ahentstva shchodo zastosuvannya Kryteriyiv otsinyuvannya yakosti osvitnoyi prohramy. zatv. [Methodical recommendations for experts of the National Agency on the application of the Criteria for evaluating the quality of the educational program: approved by the decision of the Nat. Ukrainian Agency

for Quality Assurance in Higher Education]. 29.08.2019 № 9 URL: 22.05.2020URL:<https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/.pdf> [in Ukrainian].

5. Materialy do roboty nad proyeptom Stratehiyi rozvytku vyshchoyi osvity v Ukrayini na 2021-2031 roky [Materials for work on the draft Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2021-2031] URL: 11.06.2020URL:<http://www.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/materialy-dlja-roboty-nad-proyeptom-stratehiyi-rozvytku-vo-2020-06.pdf> [in Ukrainian].

6. Pro Natsionalnu stratehiyu rozvytku osvity v Ukrayini na period do 2021 roku. [On the National Strategy of the Development of Education in Ukraine for the period up to 2021: Decree of the President of Ukraine of 25.06.2013, № 344/2013] URL: 15.05.2020URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> [in Ukrainian].

7. Soshko O. On the issue of soft skills formation in the process of teaching foreign languages. Kyiv: Kyiv. nat. trade and economy University, 2020. p.74-78. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/f5e21f8fa4b196951d084e7e586ab122.pdf> [in English].

8. Abbas, A. Integrating the English language teaching and learning process with soft skills. International Conference on Education and Language (ICEL). Indonesia: Bandar Lampung University, 2013. p. 356–371 [in English].

9. Bhatnagar N., Bhatnagar M. Effective Communication and Soft Skills, Strategies for Success. London: Pearson, 2012. 448 p. [in English].

10. Heckman J., Kautz T. Hard Evidence on Soft Skills. *Labour Economics 19, Elsevier*, vol. 19(4). 2012. 451–464 p. [in English].

11. Joanna KicDrgas. Development of soft skills as a part of an LSP course, “e-mentor”. 2018. P. 27–36. URL: <http://dx.doi.org/10.15219/em74.1349> [in English].

12. Tevdovska E. Integrating Soft Skills in Higher Education and the EFL Classroom: knowledge beyond language learning. *SEEU Review*, vol. 11(2). 2015. p. 97-108. URL: <https://content.sciendo.com/view/journals/seeur/11/2/seeur.11.issue-2.xml> [in English].

13. Ramesh G., Ramesh M. The ACE of Soft Skills: Attitude, Communication and Etiquette for Success. *New Delphi: Dorling Kindersley*. 2010. 472 p. [in English].

14. 2020 Workplace Learning Report URL: <https://learning.linkedin.com/resources/workplace-learning-report> [in English].